

T13

TEMA 13 . La llegítima

13.1 Atribucions successòries determinades per la llei

El Tit. V, sota la rúbrica "Altres atribucions successòries determinades per la Llei" inclou la llegítima i la quarta vidual (s'ha suprimit la reserva). Cal tenir en compte també els drets viduals dels art. 35 i 36 CF (predetracció i any de viduitat), que són efectes *post mortem* del matrimoni.

En el dret català aquestes institucions, particularment la llegítima no són limitadores de la voluntat del causant (recordem que, en algun cas, hi ha llegítima a la intestada).

13.2 La llegítima. Evolució històrica i naturalista

La llegítima no és un dret a una part dels béns, sinó un deute de valor pecuniari (ja des de la Constitució de 1585 de Felip II *Zelant per la conservació de les cases principals*) en el que el deutor és l'hereu i el creditor el legitimari.

El CCCat parteix d'un enfocament que pren la perspectiva del legitimari i no la tracta com una restricció a la llibertat de testar.

PRESSUPÒSITS: 1) determinats parents 2) existència d'un valor patrimonial calculat segons l'art. 451-5.

TÍTOLS D'ATRIBUCIÓ: (art. 451-7) el causant la pot atribuir a títol d'hereu, de llegat o de qualsevol altra manera. La regulació de la Llegítima sempre està pensant en la testada, ja que en la intestada la condició de successor, normalment, absorbeix la llegítima (llevat el cas dels ascendents quan l'hereu és el cònjuge), però cal tenir en compte també l'art. 441-2 que la preveu per a la intestada. L'art. 451-2.2 la presumeix acceptada, mentre no s'hi renuncia.

No hi ha llegítima en vida del causant, però l'art. 451-26 admet la renúncia en vida (*pactum de non succedendo*) en determinats casos, i també la renúncia al suplement.

13.3 Els legitimaris

De primer grau: els fills per parts iguals (art. 451-3.1). Els premorts, desheretats, indignes i absents són representats (per stirps), per llurs descendents. Aquests, no entren per dret propi, sinó només per **dret de representació**. En l'adopció del fill del cònjuge o UEP, l'adoptat no és legitimari del progenitor d'origen que s'ha substituït. El mateix s'aplica en l'adopció d'orfes per parents dins el 4 grau, respecte dels parents en la branca familiar que no s'ha produït l'adopció (art. 451-3.4).

Si un fill renuncia, és desheretat, declarat indigne o prescriu el dret a la llegítima, s'extingeix dret individual i **no acreix**, sinó que passa a integrar-se en l'herència (art. 451-25.1 i 3), sens perjudici dels drets de representació que el 451-3.2 admet pel desheretat o declarat indigne, ja vist *supra*.

De segon grau: els progenitors (pare i la mare) per meitat (art. 451-4.1). Si el causant té descendents però han estat desheretats justament o declarats indignes, els progenitors no tenen dret a la llegítima. Si només sobreviu un progenitor o la filiació només està determinada respecte d'un li correspon la llegítima íntegrament. Idem si sobreviuent ambdós un ha estat desheretat o declarat indigne.

13.4 Quantia i còmput.

És la $\frac{1}{4}$ part que resulta d'aplicar les regles de l'art. 451-5, a saber:

RELICTUM: valor dels béns a la mort del causant, deduint-hi els deutes, les despeses darrera malaltia, enterrament o incineració.

+DONATUM: béns donats pel causant **en els deu anys precedents a la seva mort**, exceptuant les liberalitats d'ús. S'equiparen a la donació les condonacions gratuïtes, i la dotació d'una fundació. Les normes sobre computació són imperatives. Les imputables a la llegítima

computen totes sense cap límit temporal.

Pel que fa a la valoració de les donacions (art., 451-5 c) també es té en compte la mort del causant (deduint les despeses útils pagades pel donatari i les de reparació i conservació no causades per culpa seva). S'afegeixen els deterioraments causats per culpa del donatari i si els béns han estat alienats pel donatari (art. 451-5 c i d) el valor és el que tenen ho haurien tingut en el moment de la mort causant.

Tots els legitimaris detreuen la llegítima **d'una única quarta**. Qualsevol renúncia va en benefici de l'hereu. Per determinar la llegítima individual (art. 451-6), fa nombre el que és hereu, el que l'ha renunciada, el desheretat justament i l'indigne (tots es tenen en compte, però no tots tenen dret).

13.5 Atribució, imputació i percepció de la llegítima

La **imputació** és una operació de càlcul de la llegítima individual que segueix a la computació (llegítima global): allò que s'ha rebut en concepte de llegítima o imputable (per llei) a ella disminueix la quantitat a percebre. Les normes sobre imputació són dispositives.

La institució d'hereu i el llegat a favor del legitimari impliquen atribució de llegítima (art. 451-7), pel valor dels béns a la mort. El llegat específic de llegítima ha de ser de diners o béns de propietat exclusiva, plena i lliure. El llegat simple de llegítima no implica un dret addicional.

Regles d'imputació: sempre són atribucions gratuïtes.

-Les donacions *inter vivos*, en què expressament es digui així (art. 451-8.1).

-Les donacions fetes en pagament o a compte llegítima (art. 451-8.1).

-Les donacions fetes al fill per adquirir el primer habitatge o emprendre una activitat professional que els proporcionï independència (art. 451-8.2 a). .

-Les atribucions particulars en pacte successori (art. 451-8.2 b).

-Les assignacions de béns en concepte de llegítima quan es facin efectives (art. 451- 8.2 b).

-Les donacions *mortis causa* (art. 451-8.2 b).

Si allò que s'ha atribuït en concepte de llegítima és inferior al que pertoca es pot demanar el **suplement de llegítima** (art. 451-10.2).

13.6 Pagament de la llegítima i el suplement

Determinada la quantia, l'hereu o persona legitimada (partidor, cònjuge en l'hereu per fiduciari) l'ha de fer efectiva. Poden elegir (art. 451-11) entre: pagar en diners (encara que no n'hi hagi) o en béns de l'herència (en aquest cas amb aplicació de l'art. 451-7.2). No té aquesta opció si la percep per institució d'hereu o llegat de cosa específica. Si el legitimari discrepa dels béns que se li assignen decideix el jutge per **equitat** (art. 451-12.1).

La valoració del béns objecte de pagament es fa precisament en el moment que els elegeix o els adjudica i ho notifica al legitimari (art. 451-13): Recordem que la valoració global de la llegítima és al temps de la mort.

La llegítima merita interès legal des de la mort (art. 451-14.2), llevat que el causant ho exclougui o fixi un tipus diferent o que el legitimari visqui a casa de l'hereu o usufructuari universal. El suplement merita interès des que es reclama.

L'hereu respon personalment del pagament de la llegítima i es pot demanar anotació preventiva de la demanda de reclamació o suplement en el Registre propietat (art. 451-15).

La llegítima s'ha de rebre sense càrregues (condició, termini, mode, usdefruit, fideïcomisos, etc.) -**intangibilitat qualitativa art. 451-9-**. Es permet, però, gravar una atribució en concepte de llegítima si té un valor superior al que correspon al legitimari (**cautela socini legal**) havent d'optar aquest entre acceptar-la així o reclamar només la llegítima estricta.

13.7 La preterició i el desheretament

Hi ha **preterició** quan el causant no ha fet cap atribució al legitimari en concepte de llegítima o imputable (art. 451-16). El preterit pot exigir allò que per llegítima li correspongui (**preterició intencional**).

Hi ha uns casos en què s'atorga acció (que caduca als 4 anys de la mort causant) perquè el testament es declari ineficax (**preterició errònia**) si el legitimari es descendent del causant:

-Que ha nascut o esdevingut legitimari després d'haver atorgat el testament.

-Que se'n desconeixia l'existència en el moment de testar.

S'exceptua:

- Si ha instituït hereu únic, en tota l'herència, el cònjuge o convivent UEP.
- Si ha instituït hereu únic, en tota l'herència, un fill o descendent i en tenia més
- Si la relació de filiació ha quedat determinada després de la mort.

El legitimari per dret de representació només pot exercir l'acció de preterició errònia si el seu representat, cas d'haver sobreviscut al causant, hagués pogut fer.

El llegat simple de llegítima no exclou la preterició errònia (art. 451-16.4).

El **desheretament**: Cal distingir entre: just (el fonamentat en una causa legal del 451-17) i l'injust (si no s'expressa la causa, no es prova o hi havia reconciliació -art. 451-21).

Efectes: el just priva el legitimari del dret a llegítima i l'injust només permet reclamar la llegítima.

Requisits: s'ha de fer en testament, codicil o pacte successori, s'ha d'expressar la causa i s'ha d'identificar nominativament el desheretat (art. 451-18).

Causes: (art. 451-17)

-Les causes d'indignitat de l'art. 412-3

-Haver negat aliments al testador o al seu cònjuge, unió estable de parella, ascendents o descendents havent-hi obligació de donar-los

-Haver maltractat greument el testador o el seu cònjuge o convivent u.e.p., ascendents o descendents testador.

-Haver estat privat o suspès de la potestat que correspon al legitimari sobre el fill causant o sobre els fills nets del causant.

-L'absència manifesta i continuada de relació familiar entre causant i legitimari, per causa imputable al legitimari. (NOU)

La **reconciliació** (art. 451-19, acte bilateral) i **el perdó** en e. p. (acte unilateral) deixen sense efecte el desheretament.

L'acció d'impugnació del desheretament per part del legitimari desheretat caduca als 4 anys. La prova de la causa correspon a l'hereu (art. 451-20)

13.8 Inoficiositat

Inoficiositat: si amb el valor de l'actiu hereditari líquid (és a dir, descomptats els deutes i les càrregues) no resten a l'hereu béns relictos suficients per pagar les llegítimes (incloent la pròpia) poden ser reduïts els llegats, donacions m. c. a favor d'estranyos o dels mateixos legitimaris en allò que excedeixi, o simplement suprimits (art. 451-22.1). Si tampoc n'hi ha prou, poden ser reduïdes o suprimides les donacions computables (art. 451-22.3) i les atribucions en pacte successori. El legatari o donatari poden pagar la inoficiositat en diners (art. 451-22.4).

Ordre i criteris de reducció (art. 451-23):

1er) Llegats o d'altres atribucions m. c. (segons el criteri del causant, o a prorrata).

2on) Les donacions i atribucions en pacte successori, per ordre temporal invers (les més recents) (si=data, a prorrata). Si el bé ha estat alienat opera la subrogació real.

Legitimació: D'acord amb l'art. 451-24, l'acció correspon als legitimaris i llurs hereus i als hereus del causant.

13.9 Extinció i renúncia

La **llegítima individual** s'extingeix (art. 451-25) per la:

• **Renúncia**. Com a dret individual. Abans, es pot renunciar el suplement però això no implica renúncia a la llegítima

• **Desheretament just**. (en realitat, no neix el dret).

- **Declaració judicial** d'indignitat

- **Prescripció** (art. 451-27): 10 anys des de la mort del causant. Se suspèn l'acció de reclamació de la llegítima contra el progenitor del legitimari mentre visqui, sense perjudici de la preclusió del 121-24. La llegítima dels progenitors és personalíssima: s'extingeix si mor sense haver-la reclamada judicialment o notarial (art. 451-25.2). La llegítima individual extingida s'integra en l'herència, sense acreixement, sense perjudici del dret de representació.

Pactes de renúncia: La regla és la nul·litat dels pactes de renúncia a la llegítima (art. 451-26), però s'admeten unes concretes renúncies.

13.10 La llegítima en els diferents ordenaments civils espanyols.

En el Codi civil:

1er. Fills i descendents (art. 808 CC): 1/3 estricta i 1/3 millora

2on. Pares i ascendents (art. 809 CC):

- Si no concorren amb cònjuge $\frac{1}{2}$

- Si concorren amb cònjuge $\frac{1}{3}$

3er. Cònjuge vidu:

- Únic legitimari (art. 838 CC): usufruct 2/3

- concurrència amb fills o descendents (art. 834 CC): usufruct 1/3 de millora

- concurrència amb ascendents (art. 837 CC): usufruct 1/2

A **NAVARRA** és merament simbòlica o formal.